

EXAMENSARBETE

**Irakiska invandrares
identitetsskapande i det svenska
samhället**

C-uppsats
i
Socialpsykologi

Student: Imad Rasan

Handledare: Zaira Jagudina

Examinator: Sabina Holstein-Beck

Vårtermin 2009

Abstrakt

Migranternas självidentitet förändras och omkonstrueras när de flyttar till ett nytt land. I denna kvalitativa studie ligger fokus på identitetskapande och förändringar hos irakiska invandrare i Sverige. Uppsatsen belyser de följande frågeställningarna utifrån socialpsykologiska teorier om självidentitet och förändringar: Vilken roll spelar sökande av arbete för migranternas identitetskapande? Vilken roll spelar inläring av ett nytt språk för identitetsförändringar och vilken inverkan har sociala nätverk med egna landsmän på irakiernas identitetskapande och integrationsupplevelse? Uppsatsen bygger på semistrukturella intervjuer med 6 irakiska flyktingar bosatta i Sverige sedan 5-8 år tillbaka. Slutsatser dras om att irakierna har skapat en ny identitet som är bikulturell, dvs. de känner sig fortfarande som irakier, och samtidigt inkorporerar en del av den svenska kulturen och sociala normer i självet.

Nyckelord: identitet, kontinuitetskänsla, sammanhangskänsla, relation, erkännande och kulturell tvetydig identitetssituation.

Innehållsförteckningar

Inledning	1
Bakgrund	2
Syfte	2
Frågeställningar	2
Teoretiska perspektiv	4
Identitet som känsla av kontinuitet och sammanhang	4
Den bräckliga identiteten	5
Fyra faser av migrantens identitetsförändring	5
Identitet, samspel med andra och erkännande	6
Identitet och erkännandets politik från sociala institutioners sida	7
Identitet och arbete	8
Identitet ”Invandrare”	8
Identitetskonstruktion och den sociokulturella kontexten i förändring	9
Tidigare forskning	12
Etik och immigranternas identitet	12
Språket som hinder eller nyckel till samhället	13
Etnisk identitet och migration	13
Metod	15
Tillvägagångssätt	15
Analys av det empiriska materialet	15
Tillförlitlighet	16
Urval	16
Etik	17
Presentation av respondenter	17
Analys	19
1. Uppbrott: känslor av osäkerhet och vanda	19
2. Känslan av eufori under första tiden i Sverige	20
3. Chockupplevelse av den nya kulturen	21
4. Att lära känna en ny kultur och nya sociala institutioner	22
5. Att söka arbete i Sverige och känslan av självförakt	25
6. Sociala nätverk och upplevelse av integration	26
7. Nyidentitetsskapande mellan två kulturer	28

Diskussion och slutsatser	30
Avslutande reflektioner.....	36
Referens	38
Bilaga.....	39

Inledning

Det svenska samhället omfattar många grupper som lever tillsammans och några av dem är invandrargrupper vilka har olika ursprung, religiös bakgrund och etnicitet. Var och en av dessa grupper har egen kultur och traditioner. Individen som blir invandrare har en egen identitet som från början har skapats utifrån hans kultur, vilket ger identiteten vissa speciella egenskaper. Denna identitet utsätts för förändring eller omvandling i det nya samhället.

Tidigare forskning refererar bl. a. till hur andras åsikter påverkar våra egna åsikter om oss själva, till språkets betydelse genom att antingen förebygga eller hjälpa invandrare att bli en svensk medborgare samt till hur den etniska identiteten relateras till invandrarens anpassning.

Irakierna är en av de största invandrargrupperna i Sverige och har kommit till Sverige på grund av olika anledningar, bland annat krig. Den irakiska invandrarens identitet förändras och omkonstrueras till följd av den nya situationen. Med situationen menas de nya omständigheter och förhållanden den nya identiteten lever i, bl. a. att lära sig ett nytt språk, skaffa arbete, skapa relationer med sociala nätverk och hantera spänning mellan två kulturer. Efter att en irakisk invandrare fått uppehållstillstånd, försöker denna integrera sig i det nya svenska samhället som är mångkulturellt. Invandraren skapar kontakter framför allt med egna landsmän. Detta sociala nätverk kan spela en roll för huruvida invandraren integreras eller isoleras i det nya samhället. Inträdandet i det nya mångkulturella samhället leder till identitetens förändring, eller omkonstruering. Identitetens förändringsprocess börjar från första tiden för inkommen irakisk invandrare i det svenska samhället och denna förändring pågår under några år i detta samhälle.

I uppsatsen studeras identitetsförändringen genom fokusering på arbetets och språkinläringens roll i den här processen. Dessutom undersöks hur irakiska invandrarens sociala nätverk bidrar till invandrares integration i det svenska samhället.

Undersökningen utgår från ett socialpsykologiskt och socialkonstruktionistiskt synsätt. Identitetens omkonstruering studeras utifrån olika aspekter, t ex. sociokulturella och empiriska sammanhang.

Bakgrund

Irakierna har varit utsatta för flera krig från 1980 och fram till 2003 samt en inbördes konflikt mellan olika grupper efter Saddam regims fall fram till 2008. Under denna period har miljoner av irakier flytt från Irak. Sverige är en av de länderna som har tagit emot de flesta flyktingar från Irak. Irakierna är den största invandraregruppen i Sverige. Enligt migrationsverket¹ beviljades 67,068 personer uppehållstillstånd 1980-2008 pga. bl. a. skyddsbehov och humanitära skäl. Till dessa tillkommer de som kom till Sverige pga. familjanknytning. Irakierna är en av de största grupperna av nyblivna svenska medborgare².

Syfte

Syftet med studien är att öka förståelse av självidentitetens omkonstruering hos irakiska invandrare i det svenska samhället utifrån det socialpsykologiska perspektivet på individers hantering av kulturellt tvetydig identitetssituation.³ Fokus i uppsatsen ligger på hur identitetsförändringen relateras till tre områden som har med invandrares anpassningsprocess att göra: deras ansträngningar att hitta ett arbete, att lära sig svenska och att skapa nya sociala kontakter/nätverk.

För att uppnå syftet med min studie undersöker jag följande frågeställningar:

Frågeställningar

- 1 Vilken roll spelar sökandet av ett arbete i identitetsförändringen hos en irakisk invandrare och i dennes upplevelse av integrering i det svenska samhället? Hur känner en irakisk invandrare sig när han misslyckas att hitta ett arbete?
- 2 Vilken roll spelar inläring av det svenska språket i identitetsförändringen hos irakisk invandrare i det svenska samhället? Hur känner individen sig när han inte kan förstå

¹ . <http://www.migrationsverket.se/pdf/er/statistik/tabs3.pdf>

² . http://www.migrationsverket.se/infomaterial/om_verket/ek_redovisningar/arr_2008.pdf

³ . Kulturellt tvetydig identitetssituation - motsägelser, spänningen eller konflikten mellan två uppsättningar kulturella normer och värderingar (Stier, 2003).

det nya språket, och hur kan språket bidra till att invandraren integreras i det svenska samhället?

- 3 På vilket sätt kan sociala nätverk av egna landsmän bidra till förändringar av den irakiska invandrarens identitet och dennes upplevelse av integrering i det svenska samhället?

Teoretiska perspektiv

Begreppet identitet kan ha olika betydelser inom samhällsvetenskapliga ämnen. I denna uppsats studeras självidentiteten utifrån det socialpsykologiska perspektivet. Jag utgår från konstruktionistiska och postmodernistiska synsätt för att försöka förstå och förklara hur självidentiteten skapas och förändras i vissa sociala sammanhang och situationer. Jag studerar process av identitetskonstruktion och förändring utifrån tre olika analytiska dimensioner:

- 1) identitet som känsla av kontinuitet och sammanhang.
- 2) identitet i samspel med andra och i relation till sociala institutioner.
- 3) identitet i en kulturellt tvetydig situation.

Identitet som känsla av kontinuitet och sammanhang

Stier (2003) säger att identitetskänslan består av två dimensioner, såväl kontinuitet ”att vara samma ” som sammanhang ” att vara en”. Samtidigt framhåller han att identitetsupplevelsen avser tankar och känslor i förhållande till dessa två dimensioner, Stier (2003: 88) menar att ” *identitetsupplevelsen avser tankar och känslor med avseende på den egna identitetens unicitet, sammanhang, kontinuitet, förändring, diskontinuitet, innebörd och mening*”. Vad det gäller kontinuitetskänsla, anser Stier (2003: 90) ”*kontinuitetskänslan är en subjektiv upplevelse och därmed kan det råda varierande grader av överensstämmelse mellan denna och det kronologiska tidsmättet (det vi ofta tänker på när vi hör ordet ”tid”)*”. När man blir utsatt för livsrisker, traumatiska händelser eller arbetslöshet kan en person uppleva känslor av diskontinuitet som betyder att man inte känner sig som samma person som förut efter t.ex. en kris. Identitet som sammanhangskänsla antyder unika personlighetsegenskaper och social tillhörighet, därför påverkas och förändras identiteten hela tiden i detta avseende av specifika personer och institutionella miljöer, anser Stier (2003). Detta betyder att personen som individ i samhället behöver integreras i en helhet på ett eller annat sätt för att få känslan av sammanhang, menar Stier (2003). Dessutom relateras personens identitet till hennes framtid, dvs. att identiteten identifieras med ”vad personen ska bli” snarare än ”vem personen är”. Stier (2003: 12) definierar identiteten på följande sätt: ”*identitet handlar om att befinna sig (i vardande) och att möta de utmaningar som man ställs inför.*”

Identitetsupplevelsen är väsentlig för individen när det sker en förändring i dess förhållande till omgivningen runt omkring.

Den bräckliga identiteten

Identiteten i det senmoderna samhället är alltid förändrlig och ostabil pga. förändringar som sker runt omkring denna identitet. I detta samhälle blir individens identitet flytande, dynamisk och osäker (Stier, 2003). Stier (2003) anser att, de plötsliga förändringarna eller upplevelserna av krisartade händelser individer stöter på, blir hotfulla mot personens identitet, vilket gör den ostabil, otydligt, osammanhängande, splittrad, och det blir en ”identitetskonflikt” eller identitetsförvirring”. Identiteten kan bli bräcklig enligt Giddens (1999) om en person upplever sådana traumatiska händelser. Krig eller kris man utsätts för, är händelser som påverkar personens identitet och gör att den bli splittrad eller förvirrad.

Fyra faser av migrantens identitetsförändring

Känslor av kontinuitet och sammanhang i identitetsupplevelsen i samband med migration förändras beroende på hur lång tid individen bor i ett nytt land. Hofstede har skapat en teori om nyinkomna personens tillstånd i ett främmande land. Enligt Hofstede (2005) går personen genom fyra olika faser och i slutändan skapar hon en ny identitet som domineras antingen av positiva eller negativa känslor. Hofstede (2005) hävdar att den personen som bosätter sig i ett nytt land förändras med tiden mer eller mindre. Den första fasen är ”eufori”⁴, vilket inte varar länge i tid och personen känner sig eufori under denna period för att hon ser nya platser. Den andra fasen är ”kulturchock” och personen är chockad under denna period pga. den nya miljön som hon måste anpassa sig till. Den tredje fasen är ”anpassning” och personen under denna period lär sig att gå vidare med sitt liv under de nya förhållandena. Den fjärde och sista fasen är ”stabla sinnestillstånd” som uppnås långt senare i tiden. Känslorna i den sista fasen kan vara antingen negativa eller positiva. När känslorna är negativa känner man sig fortfarande efter lång tids boende i det nya landet som en främling och man kan uppleva sig diskriminerad. Däremot, när känslorna är positiva, mår personen bättre och betraktar sig som bikulturellt anpassad.

⁴. Eufori är förhöjd grundstämning, upprymdhet, känsla av allmänt välbefinnande, avspändhet och sorglöshet (motsats *dysfori*). (NE).

Nyidentitetskapande

Enligt Stier (2003) är det, ett grundläggande behov att skapa en ny identitet i det nya landet, och väsentligt att uppleva denna nya identitet. Stier (2003: 94) säger också att ”*alla livsstadier bär med sig existentiellt präglade identitetsfrågor som handlar om vår vilshenhet när det gäller vem och vilka vi är, vad vi varit, och vem vi skall bli.*” När det gäller framtid betyder det utmaningar man står inför, personen måste kämpa för att övervinna dessa utmaningar och det leder till en stark identitet pga. kontinuitetskänsla och sammanhangskänsla. Identiteten förändras i detta avseende och omkonstrueras till följd av förändringar i situationen och omständigheterna. På ett sätt förlorar identiteten en del av sitt innehåll, men däremot läggs en del till detta innehåll. Stier (2003) säger att identiteten omkonstrueras ständigt, delvis eller fullständigt, samtidigt som delar delvis faller bort från denna identitet. Ibland förändras situationen på ett allvarligt sätt, dvs. en genomgripande och omfattande förändring, vilket försvårar identitetskapandet. Stier (2003: 32) anser att ”*omfattande och genomgripande förändringar i samhället eller i individens livssituation försvårar identitetskapande*”. För att skapa en ny identitet krävs det känsla av sammanhang och kontinuitet, enligt Stier (2003).

Identitet, samspel med andra och erkännande

Den andra dimensionen av identiteten handlar om relationerna mellan individen själv och andra individer i samhället. Enligt det konstruktionistiska synsättet finns identiteten inte från början utan den konstrueras aktivt via relationer med andra människor i samhället. Charles Taylor (1999) anser att vi inte bara kan definiera oss, utan även förverkliga oss endast genom relationen. Enligt Gergen (1999) är relationer mellan individer viktiga för att väcka gemensamma känslor för varandra och inte bli isolerade i samhället, på samma sätt, som Stier (2003) säger ovan att relationerna ger känsla av tillhörighet och skapar känsla av sammanhang.

Taylor (1999) tar upp en socialpsykologisk aspekt av identitetskonstruktion, med koppling till erkännandets politik som kan påverka identiteten. Taylors tes är att identiteten formas delvis av andras erkännande, där icke-erkännande kan vålla skada och tvinga personen till

falsk tillvaro. Detta att förvägras ett erkännande kan ses som en form av förtryck (Taylor, 1999). *Erkännandet* betyder till exempel att man får respekt för sin identitet som är förankrad i samhället genom att t.ex. inte vara diskriminerad. Alltså blir man accepterad av samhällets medlemmar genom att man skaffar vänner eller har en bra relation med sina grannar. Erkännandets utbyte som genomförs inom relationer kan leda, å ena sidan till kommunikation där språket ingår, å andra sidan till integration av invandrare i samhället, vilket i sin tur hjälper den att integreras i samhället.

Identitet och erkännandets politik från sociala institutioners sida

Eftersom sammanhangskänslan är beroende av individens relationer med specifika personer och institutioner i samhället påverkar, enligt Stier (2003), dessa relationer identitetskapande hos migranter. Identitetskapandet påverkas av erkännandets politik, enligt Taylor (1999). När man erkänns i sin kulturella identitet i samhället kan man skapa en bikulturell identitet. Dessutom integreras denna person och inte assimileras i detta samhälle. I integrationsläget integreras invandrare i den nya kulturen utan att förlora sin egen kulturella identitet, men i assimileringläget överger invandrare sin egen kulturella identitet, så att skillnaden mellan den tidigare och den nya kulturen försvinner, enligt Bettin (2007).

Om den nyinkomna invandraren kan skaffa t.ex. arbete eller utbildning, ger detta alltså känslan av tillhörighet till samhället. Men om denna invandrare diskriminerades i samhället får den negativa känslor, enligt Hofstede (2005) och brist på sammanhangskänsla, vilket påverkar identitetskapandet.

Men samtidigt som Stier (2003) påpekar att även om den nyinkomna personen kan etablera sig i det nya samhället genom att skaffa arbete eller utbildning, betyder inte det att hon upplever sig integrerad i detta samhälle.

Identitet och språk

Hofstede (2005: 343) säger ”om man inte kan språket missar man mycket av subtiliteterna i en kultur och fortsätter vara en utomstående i relativt hög grad”. Detta betyder att man

utan språket inte kan skapa goda relationer med andra eller med sociala institutioner. Språket är väsentligt för att individen ska kunna förstå och använda sina rättigheter i förhållande till institutioner i samhället.

Taylor (1999) anser att identiteten troligen konstrueras i relationen med andra individer genom dialog, och inte endast genom en monologisk process som sker i människans samtal med sig själv. I dessa relationer är språket också viktigt eftersom kommunikation och interaktion med andra är beroende av ett språk. Behärskning av språket ger personen tillgång till bra kommunikation, vilket påverkar identitet i sin sammanhangskänsla. Enligt Gergen (1999) kan individer genom kommunikation dela sina åsikter, känslor och intressen med andra.

Språket är en utmaning för nyinkomna personen i ett främmande land. Stier beskriver en nyinkomen persons känslor till ett främmande land på så sätt: *”att inte kunna språket, att känna sig vilsen och osäker, att inte förstå sitt nya hemlands seder och bruk, att känna hemlängtan och att brottas med olika slags identitetsfrågor”*, (2003: 124).

Identitet och arbete

Genom relationerna kan man skaffa ett arbete, vilket påverkar personens identitet, Stier (2003: 132) säger *”I samhällen där yrket och arbetet utgör viktiga aspekter av människors totalidentitet – där man mer eller mindre är sin yrkesroll och där arbetet tillhandahåller status, relationer och meningsfullhet får utträdet ur yrkeslivet återverkningar på identitetskonstruktion”*. Arbetet, enligt Stier (2003), framhåller också personens roll, position och meningsfullhet, när det gäller identitetskonstruktion. I detta avseende är arbete och språk självklart viktigt för personens identitet eftersom det berör personens framtid och utmaningar, särskilt när man kommer till ett främmande land. Arbetslöshet, enligt Stier (2003), leder personen till diskontinuitet i sin identitet. I detta främmande land krävs av personen att uppleva ny identitet som ger henne unika egenskaper.

Identitet ”Invandrare”

Invandraren utsätts i ett visst avseende för avvikelsetidentiteten som utgör en gränsdragning mellan oss och dem (Stier, 2003). Invandrare brukar uppfattas på olika sätt, t.ex.

utlandsfödda, utlänningar, utländska medborgare, flyktingar eller innehavare av icke-svenskidentiteten (Stier, 2003). Alltså tillskrivs invandraridentitet en ansenlig del av befolkningen. Exempelvis är invandrare som har ursprung i sådana gruppstillhörigheter definierade av den sociala omgivningen som en icke-svensk person. Invandrare som utsätts för t.ex. stigma kommer att känna utanförskapet, och detta leder till att det väcks starka känslor hos individen mot samhället, anser Stier (2003).

Invandrare riktar sig i vissa fall mot sina landsmän för att känna sig trygga bland dem. Umgänge med personer med samma rötter kan lugna ångest och ge existentiell trygghet, enligt Stier (2003). Det kan leda invandrare till att skapa relationer med sina landsmän och andra invandrare mer än med svenskfödda, dvs. att skapa sammanhangskänsla med sina landsmän mer än med svenskfödda. Begränsandet av relationer med svenskfödda påverkar identiteten när den förändras och omkonstrueras i samhället.

Detta resonemang leder till integrationsfrågan eftersom invandrare upplever denna integration. Hofstede (2005: 349) säger att *”första generationens invandrarfamiljer upplever ofta samma problem. På arbetsplatsen, i affärer och offentliga lokaler, och vanligtvis också i skolan, integreras de med lokalbefolkningen, lär sig en del av landets sedvänjor och konfronteras med samhällets värderingar”*.

Integrationen som begrepp hänvisar till *“the harmonious arrangement of ideas, responses, behaviours, and so forth of a minority in the host society which prevents them from losing their former social identity but which nevertheless constitutes a comprehensive whole”* (Bettin, 2007). Integrationen av personen i samhället är mycket viktig för att identiteten ska bli en del av helheten utan att assimileras i detta samhälle, och för att skapa sammanhangskänslan. Samtidigt som invandrare integreras i ett visst samhälle behöver det inte betyda att invandrare deltar i den sociala gemenskapen, även om invandrare har etablerat sig i detta samhälle, enligt Stier (2003).

Identitetskonstruktion och den sociokulturella kontexten i förändring

Min uppsats handlar om identitetskonstruktion och förändring i samband med migration. Därför handlar den tredje dimensionen om identitet mellan två kulturer. Att en person flyttar och bosätter sig i ett annat land innebär att personens identitet formas och omformas

samtidigt som den sociokulturella kontexten förändras. Därför är det viktigt att studera hur processer av identitetskonstruktion är relaterade till den sociokulturella omgivningen. Stier (2003) säger att för att identiteten ska kunna omkonstrueras, krävs det goda relationer med andra och även med omgivningen eftersom relationerna inte är begränsade endast till människorna utan även till omgivningen. *”Identiteter är länkade till människors handlingar och handlingar uppstår som reaktion på den sociala miljön”* Stier (2003: 86).

För att skapa nya relationer med personer i den nya omgivningen krävs av den nyinkomna personen att lära sig de enkla orden i det nya språket och de enkla kulturella symbolerna från början, så att hon skulle kunna läsa åtminstone skyltar på gatorna eller förstå hur folk hälsar på varandra. Hofstede (2005: 337) säger *”På sätt och vis återgår en besökare i en främmande kultur till ett spädbarns mentala tillstånd, där han eller hon måste lära sig de enklaste saker från början”*. I många situationer dyker spänningar och motsägelser upp mellan den gamla och den nya kulturen och därför måste den nyinkomna personen hantera dessa spänningar och motsägelser mellan två kulturer, vilket påverkar identitetskapandet hos denna person som vill skapa sin unika identitet i det nya landet. Stier (2003: 125) skriver *”att man i sitt identitetsarbete måste hantera spänningar, motsägelser och konflikter mellan hemkulturen och den svenska kulturen, kan beskrivas i termer av en kulturellt tvetydig identitetssituation”*.

Konsekvenserna av en kulturellt tvetydig identitetssituation leder antingen till, identitetsförvirring, till följd av brist på sammanhangskänslan, när personen inte kan hantera spänning och motsägelse mellan två kulturer hon hamnar i, eller till att personen tillägnar sig den nya kulturen och hon behöver inte längre ta upp identitetsfrågan mellan två kulturer. I så fall skulle personen kunna etablera en relativt stabil identitet, enligt Stier. Vidare säger Stier (2003: 129) att *”slutligen beskriver flera det faktum att de har två kulturer som en värdefull resurs som gör dem flexibla, vidsynta, anpassningsbara och kulturellt kompetenta”*. Bärandet av två kulturer betyder att identiteten kommer att förändras och omvandlas tills den får ett nytt utseende för att behålla känslan av sammanhang, vilket blir bikulturell, enligt Hofstede (2005). Stier (2003: 130) tillägger genom att säga, *”för många av dem kommer därmed identiteten att inrymma aspekter både av hemkulturen och den nya hemkulturen. Metaforiskt kan denna förändring beskrivas som att flytta till en annan kultur omvandlar identitetens innehåll (för invandrare förändras exempelvis den del vi kan kalla kultur)”*. Den nya kulturen måste förstås för att man ska

kunna anpassa sig till det nya samhället. Stier (2003) säger att kulturen reglerar relationerna mellan individer och hjälper dem att organisera och rutinsera vardagslivet.

I min studie undersöker jag hur identitetsförändring sker i samband med migration genom att fokusera på hur irakiska flyktingar och immigranter upplever sin identitet och förändringar då de lär sig ett nytt språk, skaffar sig arbete och skapar nya sociala relationer och nätverk i Sverige.

Dessa tre aspekter av immigranternas interaktion med den nya sociokulturella kontexten har studerats av andra forskare. I nästa kapitel redogör jag för några av dessa tidigare studier.

Tidigare forskning

Jag har valt tre olika artiklar som refererar till begreppen integration, språk, arbete, etnisk identitet och social identitet. Dessa artiklar ger en översikt av identitetens omkonstruering utifrån några dimensioner, och i relaterar till integrationsprocessen.

Den första artikeln hänvisar till kollektiv självkänsla som uppstår när invandrare ingår i nätverk av egna landsmän. Det kan påverka invandrarens åsikt om det nya samhället, vilket kan hjälpa honom att integreras eller ej i detta samhälle. Den andra artikeln handlar om språkets betydelse för invandrare i det nya samhället som fungerar som en nyckel för att hitta arbete eller kommunicera med andra, vilket kan underlätta integrationsprocessen. Den tredje artikeln fokuserar på invandrarens sociala nätverk med egna landsmän och hur dessa nätverk påverkar invandrares integration.

Etik och immigranternas identitet

Wiley, S. et al. (2008) söker ett svar på en frågeställning om hur andras åsikter påverkar våra egna åsikter om oss själva. Problemet undersöks utifrån de traditionella teorierna om “looking glass self” och “social mirroring”, vilka förutsätter att en grupps åsikter om sig själv bara är en reflektion av samhällets åsikter. Undersökningen berör kollektiv självkänsla och psykologiskt välbefinnande hos olika grupper av studenter (första- och andragenerationer av svarta, latinska, vita och asiatiska invandrare). Resultaten visar att om gruppen stigmatiseras av ett samhälle och utsätts för andras negativa åsikter, är dess kollektive självkänsla mindre påverkad av de negativa åsikterna jämfört med gruppen som inte stigmatiseras av detta samhälle. En grupp som har värderats negativt av samhället, kommer att skilja mellan de privata synsätten som är positiva inom gruppen om sig själv, och de offentliga synsätten om denna grupp som är negativa. Undersökningen visar också att korrelationen mellan de privata – offentliga uppfattningarna och identiteten är viktig. Genom att kunna skilja mellan dessa uppfattningar, skulle invandrare minska den offentliga uppfattningens negativa inflytande på deras identitet. Exempelvis relaterar andragenerationens invandrare sin identitet mest med den privata uppfattningen som strategi för att skydda sin identitet. Dessutom är mångkulturalism som ideologi väsentlig för den kollektiva identiteten som utsätts för de negativa åsikterna av samhället. Härmed spelar mångkulturalismens

ideologi en stor roll för att mildra effekten av skillnader mellan de privata och offentliga uppfattningarna om en viss grupp i samhället (Wiley et al. 2008).

Språket som hinder eller nyckel till samhället

Agnieszka Bron (2003) tar i sin artikel upp språkets betydelse för att antingen förebygga eller hjälpa invandrare att bli en svensk medborgare. Forskaren framhåller Marshals modell⁵ om medborgarskapet som praktiseras i välfärdstaten och det mångkulturella samhället. Bristen i språket hindrar individen från att förstå och använda sina rättigheter, men inläringen av ett nytt språk leder till inläringen av en ny kultur. Språket är egentligen en bra nyckel för att söka arbete i Sverige. Genom det nya språket kommer invandraren inte bara att överleva i det nya samhället utan även omkonstruera sin identitet. Invandraren som vill lära sig svenska språket, behöver läsa många timmar i skolan och börja med ”SFI” kurs som betyder ”svenska för invandrare”. De som utbildade sig i sina hemländer, behöver mindre timmar än de som inte har läst tidigare. Utöver det krävs många timmar av inläringen för de som vill lära sig det professionella språket som används i den offentliga sektorn t.ex. ett byråkratiskt eller juridiskt språk, vilket betyder att de bör läsa och skriva väl. De som inte kan fortsätta läsa språket eller nå sina mål p.g.a. långa studietider, blir ofta beroende av socialbidrag från kommunen. Det leder till att de kanske inte hittar ett arbete och blir mer beroende av välfärdstaten. Slutligen gör språket den som vill bli medborgare mer aktiv i samhället. Forskaren anser också att den svenska inläringens politik som utformats av staten för invandraren, misslyckats med att hjälpa invandare att integreras i samhället (Bron, 2003).

Etnisk identitet och migration

Phinney, J. et al. (2001) tar upp hur den etniska identiteten relateras till invandarens anpassning i samhället, i olika grupp- och nationella kontexter. Resultaten visar att den etniska identiteten blir stark när invandraren vill behålla sin etniska identitet och när samhället uppmuntrar eller accepterar det. Forskarna tar å ena sidan upp en modell där ”acculturation” påbörjas, vilket betyder att en invandrare samtidigt kan bära två kulturer, d.v.s. integreras. Å

⁵ . Marshall, T. H. (1950/1992) *Citizenship and Social Class*. (London: Pluto Perspectives).

andra sidan en annan modell, som tvingar invandraren antingen att behålla sin etniska identitet eller ta det nya samhällets nationella identitet. Invandraren i detta fall kommer att välja mellan isolering från eller assimilering från detta samhälle. Detta betyder också att relationen mellan den etniska och nationella identiteten är oberoende av varandra, menar forskarna. De anser också med utgångspunkt i ett socialpsykologiskt perspektiv att en stark etnisk identitet bidrar till psykiskt välbefinnande hos invandraren, vilket inträffar när invandrare identifierar sig med samhället parallellt med sin etniska tillhörighet och sin nationella identitet. Nyinkomna personer i det nya samhället vill i första hand behålla sina gamla identiteter, vilket gör att det kan bli lättare för dem att integreras med tiden (Phinney, et al. 2001).

Metod

Jag har valt en kvalitativ metod för att undersöka mina frågeställningar. Jag använde mig av kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Med hjälp av den kvalitativa metoden kunde jag samla data i form av respondenternas berättelser om deras upplevelser. Med hjälp av den kvalitativa metoden skapas data i form av ord (Bryman 2006).

Tillvägagångssätt

Intervjuerna genomfördes på arabiska, respondenternas modersmål. Detta gjordes för att ge intervjupersonerna möjligheten att få uttrycka sig med hjälp av det språk som de behärskar bäst och inte begränsas av det svenska språket. Bara en intervju gjordes på svenska på respondentens önskan.

Jag gjorde intervjuerna under mindre än en månad. Innan jag gjorde inspelning provade jag min mobil för att se om den fungerar bra. Intervjuernas tid var i genomsnitt 45 minuter för varje person utan att ta paus.

Vid varje intervju började jag med att fråga om respondenternas bakgrund och hur personerna kände eller tänkte innan de kom till Sverige. Därefter började jag fråga respondenterna om det första temat, nämligen arbetstemat och hur det hade påverkat personens identitet. I det andra temat frågade jag respondenterna om språket och vilken roll det spelade i deras nya identiteter. I det tredje temat frågade jag dem om deras landsmäns sociala nätverk och hur det påverkade deras identitet. Till sist frågade jag respondenterna en del allmänna frågor om deras liv i Sverige och jag bad dem att ge mig korta svar om detta t.ex. ”trivs du i Sverige och hur presenterar du dig själv utomlands, som en svensk eller irakisk person?”

Jag avslutade intervjuerna genom att tacka respondenterna och testade om min inspelning gått bra. Senare skrev jag ut alla inspelningar genom att lägga upp dem på datorn.

Analys av det empiriska materialet

För att utgå från konkret till abstrakt nivå i analysen av datainsamlingen började jag arbeta systematiskt redan under intervjuerna. Det var för att jag inte ville hamna i det som av

Kvale (1997) kallar ”tusensidorsfrågan”. Jag kategoriserade data enligt ordningen personer, tema t.ex. arbete eller språk, tidslinje, t.ex. tidslinje före Sverige eller första tiden i Sverige, platser och till sist aktiviteter. Enligt Ryen (2004) måste man relatera sina datasamlingar till vissa kategorier t.ex. tid, plats eller teman. Eftersom datamaterialet var för stort, även efter reduceringen, krävdes det av mig att bli mer flexibel. Anspråk på flexibiliteten är ett krav för att hantera olika insikter som finns i datasamlingar, anser Ryen (2004).

Jag försökte att ta ut citat av respondenterna och sedan började jag analysera dessa citat genom att jämföra olika kategorier med varandra t.ex. att jämföra kategori tid med plats, för att få en tydlig översikt över upplevelser eller händelser.

Tillförlitlighet

För att åstadkomma goda resultat rekommenderar Bryman (2006) att tolkningen som genomförs av forskaren visas för respondenten för att respondenten ska godkänna den. Det är mest för att intervjuerna genomfördes på arabiska och sedan transkriberades till svenska, vilket utgör extra arbete när materialen tolkas. Dessutom var jag medveten om att jag och respondenterna har samma ursprung, dvs. att vi alla var irakier. Därför var jag extra försiktig när jag analyserade respondenternas svar, för att inte blanda in mina känslor och åsikter som möjligen kan leda undersökningen till att bli partisk, vilket påverkar resultatet. Jag ansträngde mig att ta från objektiva resultat genom att ta bort mina förutfattade tankar om irakiska identitet.

Urval

Kriterier för urval har varit vuxna irakiska invandrare mellan 20 och 35 år som har bott mer än fem år i Sverige och har uppehållstillstånd.

Det finns olika skäl bakom valet: invandrarna ska ha lämnat flyktingmyndigheten och ha använt alla timmar som erbjudits av kommunen för att lära sig svenska, åtminstone SFI-

stadiet⁶. Det betyder att invandraren är mer medveten om sin situation i det svenska samhället, i synnerhet sin språkliga färdighet och sina kompetenser när det gäller att söka arbete. Invandraren har dessutom haft möjlighet att få hit sina betyg från sitt hemland och hon kan ha skickat dem till VHS⁷ för värdering och utlåtelse. Efter fem års bosättning i Sverige kan invandraren också ansöka om svenskt medborgarskap

Bland mina respondenter fanns 3 personer arbetande, 2 personer arbetslösa och 1 person studerande. Hälften av dem behärskar svenska språket bra, hälften mindre bra.

Etik

Först och främst fick jag samtycke av respondenterna att de skulle delta i min kvalitativa undersökning och intervjuas i denna. Bryman (2006: 440) säger att ”*grundläggande etiska frågor rör frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet för de personer som är direkt inblandade i forskningen*”. Jag informerade alla respondenterna om att jag skulle spela in intervjuerna på min mobil och att jag skulle radera alla intervjumomenten från min mobil efter att ha skrivit ut dem. Respondenterna fick höra att de skulle få möjlighet att läsa en avskrift av sin intervjudel i uppsatsen innan jag visade uppsatsen för min examinator. Detta för att ge dem tillfälle att godkänna information som skulle finnas i intervjuerna. De fick också höra att de skulle vara anonyma i denna undersökning.

Presentation av respondenter

Haveth: Haveth är 37 år gammal och från Irak. Han har bott 8 år i Sverige och arbetar som praktikant på ett företag som utför besiktningar. Han har gymnasiebetyg från sitt hemland och vissa speciella kurser inom IT-teknik. Haveth har läst ”SAS - G⁸” och håller på att läsa ”SAS - A⁹”.

⁶. SFI: förkortning för Svenska För Invandrare.

⁷. VHS: förkortning för Verket Högskolan.

⁸. SAS-G: förkortning för Grundnivå för Svenska som Andra Språk.

⁹. SAS-A: förkortning för gymnasial nivå Svenska som Andra Språk.

Assauer: Assauer är 30 år gammal och från Irak. Hon har bott 6 år i Sverige och har gymnasiebetyg från sitt hemland och håller nu på att läsa "SAS – G" nivå på svenska. Hon är arbetslös nu.

Emad: Emad är 33 år gammal och från Irak. Han har bott 8 år i Sverige och har gymnasiebetyg från sitt hemland. Emad är klar med "SFI" nivå. Han arbetar nu som bussförare.

Ali: Ali är 33 år gammal och från Irak. Han har bott 9 år i Sverige och han läste på högskolan i Iran innan han kom till Sverige. Han fortsatte sina studier i Sverige och arbetar nu som tandläkare i Skövde.

Sura: Sura är 26 år gammal och från Irak. Hon kom till Sverige för 8 år sedan. Sura har gymnasiebetyg från sitt hemland och nu studerar hon på högskolan för att bli apotekare.

Muhammad: Muhammad är 26 år gammal och från Irak. Han har bott 6 år i Sverige. Han har två års maskinyrkesutbildning från sitt hemland. Muhammad har "SAS – G" nivå och arbetar nu som taxiförare.

Analys

I detta kapitel presenteras analysen av respondenternas svar på intervjufrågor. Analysen presenteras utifrån följande teman, som identifierades i samtliga intervjuer.

1. Uppbrott: känslor av osäkerhet och vånda
2. Känslan av eufori under första tiden i Sverige
3. Chockupplevelse av den nya kulturen
4. Att lära känna en ny kultur, institutioner och att anpassa sig till det nya samhället
5. Att söka arbete i Sverige och känslan av självförakt
6. Sociala nätverk och upplevelse av integration
7. Nyidentitetsskapande mellan två kulturer

1. Uppbrott: känslor av osäkerhet och vånda

Alla respondenterna har berättat att de hade traumatiska upplevelser innan de kom till Sverige. De hade svåra upplevelser i Irak och i länderna som de passerade på väg till Sverige. De flesta hade upplevt krig och svåra umbärande i Irak och utanför Irak som flyktingar. Alla letade efter en säker plats att leva i för att känna sig trygga. Några respondenter berättade att för dem var Irak som ett stort fängelse och man kände sig inlåst där inne.

Irak var ett stort fängelse för oss som irakier och för mig, som redan hade min familj i Sverige, gjorde det min situation värre (Surra).

Jag svävade i livsfara flera gånger under flykten . Jag bestämde mig för att lämna Irak och mitt öde i Sverige var oklart för mig, mest för att jag inte visste någonting om Sverige (Emad).

På frågan hur de kände sig innan de kom till Sverige, svarar de flesta att de kände sig som om att ha gått vilse när de hade blivit flyktingar. Alla respondenterna åkte till Sverige för att söka säkerhet och för att känna sig trygga. Samtidigt sa flera respondenter att de var osäkra om sin framtid i det nya landet. De våndades, kände sig förvirrade och visste inte var någonstans de hör hemma:

Jag ville inte komma till Sverige trots att jag hade beslut om uppehållstillstånd här för jag ville inte lämna Irak och kände mig förvirrad i Amman¹⁰ för att jag drogs mellan Irak och Sverige, där jag hade min familj. Jag var verkligen förvirrad i Amman och jag kände ingen tillhörighet med varken Irak eller Sverige (Muhammad).

På frågan hur respondenterna upplevde tiden strax innan de kom till Sverige, och hur det påverkade deras identitet, svarar de flesta att de bodde på en tillfällig plats och drogs mellan två länder, Irak och Sverige.

Jag bestämde att inte återvända till Irak och samtidigt ville jag inte stanna i Iran för att i Iran fanns inte någon framtid för mig. Jag hade upplevt stora svårigheter under min tid som flykting där (Ali).

Jag skulle inte kunna återvända till Irak för min man bodde i Sverige och jag stannade några år i Syrien för att få uppehållstillstånd. Jag kände mig olycklig över att behöva välja mellan två länder. Jag var en olycklig person för att jag drogs mellan två länder (Assauer).

Några av respondenter såg Sverige som ett säkert ställe och man skulle känna sig trygg där, dessutom hade de redan sina familjer i Sverige. Därför såg de Sverige som sin framtid. De visste att de kan återförenas med sina familjer där och de hoppades på att skaffa ett arbete.

Hela min familj bodde i Sverige, därför var Sverige en symbol för min framtid (Surra).

Till skillnad från den vånda och osäkerhet som präglade tiden strax innan de kom till Sverige, upplevdes den första tiden i Sverige väldigt positivt.

2. Känslan av eufori under första tiden i Sverige

Respondenterna berättar om sina känslor när de kom till Sverige och de säger att: Det var mycket bra för dem att anlända till Sverige efter en lång tids väntan. Det var goda tider då för oss, säger respondenterna om sin första tid i Sverige. Den nya tiden i Sverige skapade en känsla av eufori, dvs. att känslorna var i topp.

¹⁰ . Amman är Jordans huvudstad

Jag var en lycklig person för att jag kom hit till Sverige. Jag kände mig trivsamt då (Assauer).

Några av dem träffade sina familjemedlemmar efter en lång tids väntan och de övriga föreställde sig Sverige som ett nytt land med ett nytt hopp.

Jag kände mig mycket glad för att jag kunde träffa min familj efter lång tids väntan (Surra).

3. Chockupplevelse av den nya kulturen

Trots att den första tiden upplevdes som bekymmersfri för de flesta av respondenterna var svårigheterna inte långt borta från dem i Sverige. Mötet med den nya kulturen upplevdes som en chock av de flesta respondenterna, eftersom de inte kunde språket eller visste hur samhället fungerade.

Den nya kulturen i Sverige var som en chock för mig i början (Haveth).

Efter några månader blev det värre för mig för att jag insåg att språket var svårt och ingen utbildning eller arbete utan språk, och det kände jag mig besviken på (Surra).

De flesta respondenterna visste inget om den svenska kulturen innan de kom till Sverige.

Jag var orolig för hur jag skulle hälsa eller äta på arbetsplatsen när jag träffade svenskar (Haveth).

Eftersom allting var nytt för dem kunde de inte förstå hur man skulle bete sig i olika vardagliga situationer.

Plötsligt kändes det som om jag kom in i ett nytt system som jag inte kände igen t ex. hur man äter, klär sig eller att duscha tillsammans med arbetskamraterna. Dessa känslor finns fortfarande kvar hos mig trots att jag har bott sju år i Sverige (Haveth).

Detta framkallade mycket oro och osäkerhet. Respondenter berättade att de var osäkra på hur de skulle kunna anamma nya kulturella normer och levnadssätt.

Jag funderade mycket på hur jag skulle anpassa mig till den nya kulturen (Haveth).

4. Att lära känna en ny kultur och nya sociala institutioner

Den första tiden av vistelsen i Sverige hade respondenterna inga relationer till svenskarna eller till sina landsmän.

Jag hade inte konakter med irakier eller svenskar när jag kom till Sverige. Jag läste mina brev själv genom att använda lexikon (Ali).

De flesta visste inte hur systemet fungerar i Sverige, t.ex. hur man söker arbete, hur man skaffar ett konto i banken eller hur mycket sedlarnas värde var när de handlade. På frågan hur de uppfattade systemet i Sverige svarar de flesta att det var chock för dem.

Den första tiden var mycket svår för mig i Sverige eftersom allting var nytt i den nya kulturen som jag inte kände till förut. Jag fick hjälp i alla fall av mina landsmän att läsa mina brev, skaffa konto i banken och förstå hur mycket sedlarna var värda eftersom jag inte kunde språket eller förstod systemet heller (Muhammad).

De flesta respondenterna började lära sig det nya språket och därmed kunde de lära sig nya kulturella koder, t ex hur man hälsar eller vad som är viktigt när man pratar med en svensk.

Jag lärde mig vissa saker av den svenska kulturen, t.ex. att gå rakt på sak när jag pratar med en svensk (Haveth).

När den första kulturchocksfasen var över, började de flesta av respondenterna söka arbete eller läsa mer svenska för att få en bra utbildning. Respondenterna kände sig relativt trygga och säkra efter ett eller två års vistelse i Sverige. Men att skaffa ett arbete eller lära sig språket var fortfarande den största utmaningen.

Jag har kunnat vänja mig vid de nya förhållandena i Sverige och jag känner mig bättre nu i jämförelse med förut (Haveth).

Nu känner jag mig bättre och är stolt över mig själv för att jag kan språket och jag har ett jobb (Emad).

De flesta respondenterna känner sig bättre efter en lång tids boende i Sverige vilket betyder att de har kunnat anpassa sig i hög grad till det nya samhället. Det var på grund av de nya relationerna de hade skapat med sin omgivning runt omkring sig genom att kommunicera med andra.

Jag känner mig som en del av svenska samhället för att jag har kunnat etablera mig i detta samhälle genom att jag kan svenska och jag har arbete. Den första tiden i Sverige kunde jag inte uppfatta mig som en del av det svenska samhället men nu är det tvärtom (Ali).

Efter flera års boende i Sverige började respondenterna förstå och lita på systemet i Sverige, utöver det tycker de att detta system egentligen är mycket bra.

Systemet i Sverige är perfekt och jag själv tycker om dess verksamhet, t.ex. socialbidrag eller att man får pengar av A-kassa när man blir arbetslös. Ytterligare, trots att jag bär slöja möts jag av respekt av svenskarna, jag ses som vilken svensk som helst inför myndigheterna (Surra).

Respondenterna stod inför en utmaning att lära sig ett nytt språk och alla tyckte att svenska språket var mycket svårt att lära sig.

Det som var svårt för mig var att lära mig ett nytt språk, det som jag förut trodde skulle ta sex månader att lära sig. Jag hade dåligt samvete när jag inte kunde uttrycka mig och jag bar på negativa känslor på grund av bristande svenskkunskaper vilket gjorde mig arg på mig själv för att jag inte kunde svenska (Haveth).

Det kändes ovanligt att folk i deras omgivning pratar annorlunda. Surra berättade att hon kände sig frustrerad när hon insåg att hon inte kan få utbildning om hon inte lär sig ett nytt språk:

Jag skrattade åt dem som pratade svenska när jag hörde språket första gången för att det var konstigt för mig. Jag blev frustrerad över att jag skulle läsa på svenska för att få en utbildning i Sverige (Surra).

Alla respondenterna säger att det är lättare nu med språket och de känner sig tryggare när de kan förstå och kommunicera med andra i jämförelse med förut. Språklig kommunikationen har stor betydelse för deras känsla av att de ej missförstås av andra.

Brister i språket ledde till brister i kommunikationen och missförstånd av andra, anser de flesta respondenter. De menar också att brister i språket påverkade deras känslor negativt, eftersom de inte kunde uttrycka sig så som de ville när de kommunicerade med andra. Det ledde till att de kommunicerade mindre med svenskfödda.

Jag kände mig maktlös och handikappad när jag inte kunde uttrycka mig själv, och det skulle leda mig till isolering om jag inte kunde kommunicera med andra (Assauer).

Brister i språket ledde också till frustration, besvikelse och känslan av otrygghet, vilket ledde till en viss syn på samhället nämligen att detta samhälle undertryckte dem.

Brister i språket ger känslan av ilska för att man inte kan uttrycka sig och hävda sin åsikt, tror jag. Jag fick känslan av att vara undertryckt av samhället för att jag inte kunde få vad jag trodde mig förtjänt av t.ex. rättigheter av samhället. Jag var riktigt ledsen och besviken (Muhammad).

Majoriteten av irakierna säger ”varför omvandlas inte svenska till engelska?” (Haveth).

Brister i språket leder till isolering och man kommer att känna sig ensam, besviken och utanför säger de flesta respondenterna.

Jag kan kommunicera lätt med andra nu, men de första två åren var mina brister i språket ett hinder för kommunikation, vilket ledde till missförstånd. Jag kände att jag behövde kämpa vidare med svenskan. Jag kände mig ensam utan språket. Känslan av okunnighet i språket leder personen till att känna sig ensam och besviken och att man drar sig tillbaka. Jag känner mig trygg nu för att jag kan svenska och säger vad jag vill säga (Ali).

Å andra sidan anser några respondenter att språket betydde mer än ett verktyg att användas till kommunikationen. Språket berörde arbete och det var en nyckel till samhällets dörrar. På frågan om språkets betydelse för dem, svarar de flesta att språket berör deras framtid i Sverige.

Jag få skylla mig själv om jag inte kan kommunicera med andra. Det berör personens framtid t ex. att skaffa ett arbete. Språket är en nyckel till samhällets dörrar (Emad).

5. Att söka arbete i Sverige och känslan av självförakt

Att skaffa ett arbete var en annan utmaning respondenterna hade stått inför i Sverige som var relaterad till deras självkänsla och identitet. Detta trots att de flesta respondenterna inte hade brytt sig om den besvärliga arbetsmarknadssituationen i Sverige för att de hade upplevt svåra tider innan de kom hit, och de sökte i första hand skydd för att uppleva trygghet. Några hade höga förväntningar på att de skulle få ett bra liv för att de hade en positiv bild av arbetsmarknaden i Sverige.

Eftersom det var svårt att skaffa ett arbete i Sverige kände jag mig besviken och det uppmuntrade mig att fortsätta och läsa för att skaffa ett lämpligt jobb (Ali).

Problemet hos respondenterna uppstod när de uppfattade att säkerhet och trygghet inte bara är förknippat med en säker plats utan även att skaffa sig ett ”normalt” liv genom att hitta arbete och skaffa sig familj. Förutom detta ska arbetet förse personen med känslan av självaktning och värdighet.

Man måste skaffa sig ett arbete för att känna sig säker och trygg och kunna roa sig. Arbetet kan bli en bra nyckel till samhället för genom det kan man skaffa en bra bostad och man kan lätt låna pengar från banken för att underlätta sitt liv och förverkliga sina drömmar att bli en normal person, tycker jag. Utan arbete kände jag mig förnedrad (Haveth).

Arbetet betydde mycket för de flesta respondenterna eftersom det berör personens identitet och känslan av självrespekt. På frågan om, vad kände de när de blev arbetslösa svarar de att det var mycket svårt.

Jag kände mig inte som en bra människa utan arbete, men jag är stolt över mig själv nu för att jag har ett arbete. Jag kände att jag inte kunde spela min roll i samhället utan arbete, vilket påverkade mig negativt (Muhammad).

6. Sociala nätverk och upplevelse av integration

Alla respondenterna inser att de har blivit invandrare i det nya samhället, vilket betyder att de tillskrivs en ny identitet. Denna nya identitet tolkas av respondenterna som att de inte tillhör det svenska samhället utan att de ingår i en grupp som står utanför och måste anpassa sig till detta samhälle. Att vara invandrare betydde också för respondenterna att de ofta kunde ses som avvikande från eller diskriminerade av svenskarna, så att flera eventuella möjligheter var öppna för dem. På frågan om hur de uppfattar sig bland svenskarna som invandrare, svarar de flesta att de upplevde en helt ny känsla.

Att vara invandrare var något som var nytt för mig (Haveth).

Den nya identiteten som invandrare uppfattades på ett negativt sätt av de flesta av respondenterna. De visste att de skulle möta svårigheter som invandrare t.ex. med språket eller när de sökte arbete.

Jag har insett att invandrare som identitet kan vara negativt särskilt när invandrare söker jobb i jämförelse med svenskarna. Jag har insett att skaffa ett jobb i Sverige är svårt och ännu svårare för invandrare (Ali).

Integration var också en utmaning respondenterna hade stått inför i Sverige. De flesta respondenterna anser att hinder för integration i det svenska samhället kan vara antingen språket, svenskarna själva eller deras landsmäns nätverk i Sverige.

Språket var största orsaken bakom svårigheter att integreras i det svenska samhället (Assauer).

Irakierna har misslyckats att integreras i det svenska samhället, mest på grund av språket, men andra generationen är bättre (Surra).

Brister i språket och brist på information om det svenska samhället ledde de flesta respondenterna till att vända sig mot sina landsmän för att få hjälp med språket eller att skaffa ett arbete. På så vis hade de byggt upp sociala nätverk med andra irakier i Sverige. På frågan om de ofta träffar irakier och varför svarar de flesta att de umgås mycket med irakier för att de känner att de har gemensamma intressen, de upplever att de har tillhörighet med irakier som bor i exil utomlands och dessutom kan irakierna hjälpa dem.

Jag umgås alltid med irakier för att jag trivs med dem på grund av vi har gemensamma intressen, och de åtminstone hjälpte mig att lära känna det nya språket, och skaffa ett svartjobb (Emad).

Jag känner mig bekväm och trivs mycket bra när jag träffar irakier. Irakierna har samma intressen särskilt nyheterna om situationen i Irak. Jag har en stark relation med irakier utanför Sverige och i övriga av världen också (Haveth).

Några av respondenterna tror att irakierna inte integreras i svenska samhället eftersom de inte knyter privata relationer med svenskarna och för att svenskarna själva inte vill umgås med dem.

Jag har inte kontakt med några svenskar, förutom jobbet för att svenskarna är alltid upptagna (Emad).

svenskarna vill inte integreras med oss, och bevis på detta är att jag kunde integreras med invandrare från andra länder, det är inte bara språkbrist som förebygger integration (Muhammad).

Olikheterna mellan kulturer och traditioner och rädslan för en okänd kultur är en annan anledning till svårighet i integration:

Jag är försiktig med att skaffa svenskar som vänner för att de har en annan kultur och tradition än oss (Surra).

De ville också slippa att känna sig i underläge som medlem i en minoritetsgrupp som står utanför majoritetskulturen.

Jag känner mig som invandrare som leder mig till att känna mig underkuvad av dem, och därför föredrar jag alltid att träffa irakier (Muhammad).

Rädsla för missförstånd i relationer med svenskarna samt faktum att de fick den första bilden av det svenska samhället från irakierna som redan bodde i Sverige ser de som orsaken till att de inte har svenska vänner.

Jag är alltid rädd för att bli missförstådd av svenskarna (Muhammad).

Irakierna vet inte något om det svenska samhället och det blir ett hinder som gör att man inte integreras i det svenska samhället (Assauer).

7. Nyidentitetskapande mellan två kulturer

Respondenterna måste hantera olikheter och spänningar mellan de två kulturerna.

Jag har ibland kommunikationsmissförstånd och kulturkrockar när jag träffar svenskar på en arbetsplats (Haveth).

Jag tycker att jag bär den svenska kulturen med den irakiska kulturen. Det är ibland lättare för mig att kommunicera på svenska än arabiska med några irakier (Ali).

Efter en lång tids boende i Sverige, har de kunnat lära sig språket vilket ledde till att de förstod den svenska kulturen och denna kultur har blivit en del av deras identitet.

Nu har jag ett bra självförtroende för att jag behärskar språket och kan kommunicera med andra (Surra).

Respondenterna har positiva känslor till det svenska samhället och känner sig som en del av detta samhälle, eftersom de känner att de bär två kulturer inom sig. De flesta säger att de inte längre känner sig som främlingar i samhället. De har en del av det svenska samhället inom sig och de känner att de hör till detta samhälle. På frågan vem du är, svarar respondenterna att de är irakier som har påverkats av den svenska kulturen. Den svenska kulturen har blivit en del av deras självidentitet.

Jag känner mig som en irakisk person som bär svensk kultur i min identitet (Assauer).

Jag uppfattar mig spontant som en irakisk person och inte en svensk, men jag kan säga att jag bär på två kulturer. Jag har två kulturer och två olika sätt att leva på (Ali).

De säger att det svenska samhället har lagt till något till deras identitet och det märks ibland i deras beteende.

Jag har lärt mig att passa tiden, vara noggrann och gå rakt på sak. Dessutom har jag lärt mig att skriva en ”CV” när jag söker jobb (Haveth).

Var och en av respondenterna är medveten om att de har förändrats efter lång tids boende i Sverige. Denna förändring har varit till förbättring eftersom de känner sig som en del av samhället nu i jämförelse med första tiden i Sverige. Respondenterna har sagt att de nu trivs i Sverige i jämförelse med när de kom till Sverige.

Jag trivs i Sverige nu för jag har ett arbete, bekanta och ett socialt liv, därför känner jag att jag tillhör det svenska samhället på ett eller annat sätt (Ali).

Alla respondenterna uppfattar fortfarande sig själva som irakier trots att de har förändrats mycket av det svenska samhället. På frågan om de kommer att lära sina barn arabiska svarade de flesta ”ja”.

Jag vill gärna lära mina barn arabiska som modersmål för att det berör deras identitet (Surra).

De flesta respondenterna presenterar sig som irakier bland svenskarna och även utomlands.

Jag presenterar mig som irakier bland svenskarna och utomlands, därför att jag uppfattar mig som en irakisk person (Muhammad).

Diskussion och slutsatser

Syftet med den här uppsatsen var att försöka förstå och förklara hur identitetsförändring sker i samband med migration genom att fokusera på hur irakiska flyktingar och immigranter upplever sin identitetsförändring då de lär sig ett nytt språk, skaffar sig arbete och skapar nya sociala relationer och nätverk i Sverige. Mina forskningsfrågor är följande: Vilken roll spelar sökande av arbete för migranternas identitetsskapande? Vilken roll spelar inläring av ett nytt språk för identitetsförändringar? Vilken inverkan har sociala nätverk med egna landsmän på irakiernas identitetsskapande och integrationsupplevelse?

I detta kapitel diskuterar jag intervjupersonernas svar utifrån mina forskningsfrågor och min teoretiska ram som bygger på ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och kombinerar olika teorier som identitetskonstruktion och förändring. Jag betraktar denna förändring utifrån Hofstede som en pågående process uppdelad i fyra faser.

Respondenterna hade traumatiska upplevelser innan de kom till Sverige, vilket påverkade deras upplevelse av identitet. De flesta hade upplevt krig och svåra umbäranden i Irak och utanför Irak som flyktingar i länderna som de passerade på vägen till Sverige. Deras livssituation var instabil och framtiden osäker. De upplevde känslor av osäkerhet och vånda. Respondenterna sökte trygghet, de ville känna sig trygga i ett land som Sverige.

Utifrån Stier (2003) och Giddens (1999) kan respondenternas identitet under denna period ses som bräcklig, splittrad och förvirrad. Som jag redogjorde för i kapitlet teoretiska perspektiv, kan de plötsliga förändringarna eller upplevelserna av krisartade händelser leda till att personens identitet blir instabil, otydligt, osammanhängande och splittrad. Var och en av respondenterna tänkte på såväl sitt öde som sin framtid som okända. Å ena sidan hade respondenterna brist på känslan av sammanhang när de drogs mellan två länder, trots att några av respondenterna redan hade sina familjer i Sverige. Å andra sidan hade respondenterna känslan av diskontinuitet till följd av dessa traumatiska upplevelser.

Man kan säga att under denna fas i respondenternas liv kännetecknas deras självidentiteter av bräcklighet och diskontinuitet.

Första tiden i Sverige innebär en positiv vändning för respondenternas upplevelser en ny identitet. Sverige var på många sätt en viktig symbol för de flesta av respondenterna, dels för att många av dem skulle kunna återförenas med sina familjer, dels för att Sverige symboliserade en trygg och välordnad tillvaro. Detta stämmer bra överens med Hofstedes (2005) teori om fyra faser som immigranter genomgår, och i detta avseende passar det med den första fasen ”eufori”. Samtidigt påvisar mina resultat att Hofstedes teoretiska modell är för idealistisk, och täcker inte fasen innan personen kommer till ett nytt land. Denna fas är ofta traumatisk för individen.

De flesta respondenterna har kunnat anpassa sig till det nya samhället, men det finns några av dem som har fastnat i kulturchocksfasen även efter en lång tids vistelse i Sverige, t.ex. Haveth som anser att han fortfarande inte kunnat tillägna sig den nya kulturen.

Förändringen respondenterna har genomgått har gjort identitetskapandet för dem ännu svårare eftersom denna förändring har skett på ett omfattande och genomgripande sätt, vilket sammanfaller med Stiers teori (2003). Svårigheterna i identitetskapandet hos respondenterna ledde till svåra upplevelser av identitetskonflikt, eller identitetsförvirrade. Det stämmer bra överens med vad Hofstede (2005) talar om som kulturchocksfasen man upplever som utlänning i ett nytt land.

De flesta respondenterna förstod inte hur systemet fungerade i det nya samhället. Dessutom förstod de inte den svenska kulturen. Den nya identiteten hade påverkats av kulturchocksfasen därför att de hamnade i en situation där de måste lära sig allting från början. Några av respondenterna lever fortfarande efter flera års boende i Sverige i kulturchocksfasen.

Identitetskapandet är beroende på uppbyggandet av känslan av kontinuitet och sammanhang, enligt Stier (2003). För att bygga upp känslan av sammanhang krävs det att man etablerar relationer med specifika personer och institutioner och samtidigt, för att bygga känslan av kontinuitet, krävs det av personen att övervinna kriser och hot hon utsattes för.

Var och en av respondenterna hade förhoppning om att få ett bra liv i Sverige genom att skapa en ny identitet dels genom relationer t.ex. med kollegor på arbetsplatsen eller de

släktingar som redan bodde i Sverige. Att få ett bra liv betydde för de flesta att uppleva en social gemenskap och skapa en känsla av sammanhang.

Detta stämmer bra överens med Taylors (1999) teori om erkännande och Gergens (1999) idéer om att utan fungerande relationer med andra hotas människor av isolering, alienering eller narcissismen. Det stämmer också med Hofstedes tredje fas som är ”anpassning”, dvs. att respondenterna fortsatt sina liv och började tillägna sig den nya kulturen genom att skapa relationer med andra. Mina empiriska resultat bekräftar också det som Stier (2003) säger att i det nya landet umgås individen först och främst med de som har samma kulturella rötter, för att uppnå existentiell trygghet.

Som vi ser på resultaten hade respondenterna inte så mycket umgänge och relationer med svenskarna. De började skapa de nya relationerna med sina landsmän i första hand och sedan med andra invandrare.

För att skapa nya relationer med andra krävdes det av respondenterna att de klarade av att kommunicera med andra. Språket var i fokus för de flesta av respondenterna, när det gällde kommunikation. Språket kategoriserar personens identitet i samhället, enligt Stier (2003), vilket leder till specifika relationer med andra. Förutom detta omkonstrueras identiteten utifrån språket i detta samhälle, anser Bron (2003).

Resultaten påvisar att alla respondenterna tyckte att svenska språket var mycket svårt, samtidigt var de medvetna om att språket hade stor betydelse för dem om de skulle välja att skapa sig ett nytt liv i Sverige. Respondenterna kände sig maktlösa utan språket och en av dem har sagt att hon kände sig som en handikappad utan språket. Språket som vi ser ovan underlättar kommunikation vilket i sin tur ökar social gemenskap. Den som känner sig förnedrad av att inte kunna uttrycka sig språkligt kan börja undvika kontakter med andra som pratar svenska. Utan språket känner man utanförskapet och detta leder till brist i sammanhangskänslan, i enlighet med Hofstedes (2005) synsätt.

Missförstånd och misstroende är vanliga konsekvenser av dåliga relationer och brist på kommunikation, och med detta känner man sig ensam och isolerad. Samtidigt tenderar personen att inrikta sig mot sina egna landsmän för att ersätta brist på relationer. Sökandet efter relationer är faktiskt sökandet efter sammanhangskänslan i tillvaro. Brister i språket

och avsaknad av relationer med svenskarna hotade sammanhangskänsla i respondenternas identiteter. Därför skapade de social gemenskap och känslan av sammanhang, genom relationer med sina landsmän.

Sammanhangskänslan hos de flesta respondenterna skapas också genom interaktioner med sociala institutioner såsom bank eller utbildningssystem osv. Språket är ett viktigt verktyg för att få tillgång till dessa institutioner. Stier (2003) säger att identiteten som ”*vem är jag?*” är beroende av institutionella miljöer. Det stämmer bra överens med Brons uppfattning (2003) att utan språket förstår man inte sina rättigheter i samhället, och språket ger personen tillgång till institutionella arenor, t.ex. möjlighet att skaffa ett arbete.

Arbete i det nya landet är ett viktigt element för skapande av kontinuitetskänsla, eftersom arbetet relateras till personens roll i samhället, position, relation och meningsfullhet (Stier, 2003). Arbete ger personen en stabil känsla av trygghet och säkerhet för att det kan garantera att personen kan försörja sig och leva ett bra liv. Några av respondenterna har sagt om sina upplevelser av att bli arbetslös, att det är att känna sig värdelös och drabbas av självförakt, utöver hur det påverkar själva identitetskapandet. Det stämmer överens med vad Stier (2003) anser också att arbetslöshet personen drabbas av leder till diskontinuitet i sin identitet. Dessutom ska arbetet förse personen med känslan av självvaktning och värdighet.

Arbetssökande eller arbetslöshet påverkade de flesta respondenterna negativt. De flesta respondenterna kände sig trygga och säkra efter att de har fått arbete. Detta för att arbetet, å ena sidan skapar känslan av kontinuitet genom att personen känner respekt för sig själv, vilket man mår bättre av i sin tillvaro. Å andra sidan skapar arbete känslan av sammanhang genom att personen känner att hon spelar sin roll i samhället som medlem. De flesta respondenterna hade stora anspråk på att skaffa ett arbete i det nya landet, även därför att det skulle förse dem med nya sociala relationer, i synnerhet med svenskarna.

De flesta respondenterna upptäckte att de blev tillskrivna en identitet som invandrare. Invandrare brukar kallas, t.ex. utlandsfödda, men samtidigt är de ändå en del av det här samhället, enligt Stier (2003).

Eftersom invandrare inte kan göra sig av med invandraridentiteten, söker de erkännande av samhället istället. Taylors (1999) anser att identiteten formas delvis av andras erkännande. Detta ger invandrare känslan av tillhörighet och de kommer att se sig själva som en del av samhället och inte stå utanför. Tillhörighet förser individen med känslan av sammanhang.

Identiteten som invandrare hade påverkat respondenterna eftersom de flesta hade svårt att acceptera sig som invandrare. Invandrare är en kategorisering som personen tillskrivs av omgivningen. Denna kategorisering upplevdes av respondenterna som exkluderande och nedvärderande. Därför sökte de med hjälp av olika strategier en upplevelse av tillhörighet och sammanhang i det nya samhället.

De flesta respondenterna sökte först svenskar som vänner, men de misslyckades pga. brister i språket. Istället sökte de då irakier för att de har samma gemensamma intresse. Vad gäller erkännandet av institutioner var de flesta respondenterna nöjda med dessa institutioner. Men det finns också ett par som tycker att de diskriminerades pga. att de var invandrare.

Relationer med andra irakier är viktigt för respondenterna. När man träffar sina landsmän lugnar det ångest man har och ger en existentiell trygghet. Det stämmer bra överens med vad undersökning av Wiley m.fl.(2008) kom fram till om en grupps åsikter om sig själva inom ett visst samhälle.

På samma sätt inriktade sig de flesta respondenterna mot sina landsmän för att de trodde att det svenska samhället såg negativt på dem som invandrare. Flesta av respondenterna inriktade de sig mot sina landsmän för att skapa en positiv syn på sig inom sin grupp.

Även om respondenterna i nuläget verkar ha skapat en positiv bikulturell identitet i sin sista fas som är ”stabila sinnestillstånd”, enligt Hofstede (2005) kan man inte säga att de upplever sig som fullt integrerade i det svenska i samhället. De blir en del av en helhet utan att förlora sina egna etniska identiteters egenskaper. Detta stämmer bra överens med Bettin (2007) och undersökningen av Phinney et. al. (2001) om nyinkomna personers identitet och integration.

De flesta av respondenterna uppfattar sig fortfarande som irakier och inte som svenskar, så att de umgås mest med irakier och de flesta har inte svenska vänner. Respondenterna har begränsade relationer med svenskar och till följd av det har de mindre kunskap om det svenska samhället och dess kultur. De svaga relationerna mellan respondenterna och svenskarna är ett resultat av svårigheter i integration för dem i samhället. De svaga relationerna leder till brist i sammanhangskänsla. Däremot känner de flesta respondenterna sig bekväma och trivs när de träffar sina landsmän eftersom de bär samma kultur och har samma nationella identitet. Därför uppfattar var och en av respondenterna sig i sin nya identitet som en irakisk person som bär på svensk kultur.

De flesta respondenterna har fått en sammanhangskänsla i sin identitet efter lång tids boende i Sverige och de har påverkats av den nya kulturen som har lagt till nya saker till denna identitet. Vi ser i resultat hur en av respondenterna hade påverkats av den svenska kulturen genom att gå rakt på sak när han pratar med andra. Bärandet av två kulturer leder inte hos mina respondenter till motsägelse mellan etnisk identitet och nationell identitet som svensk eftersom de inte är beroende av varandra, vilket stämmer med Phinney et. al. (2001). Utöver detta får de känslan av kontinuitet eftersom de känner sig välmående i jämförelse med första tiden i Sverige. Den nya kulturen har blivit en del av respondenternas nya identitet, vilken ger känsla av tillhörighet till det svenska samhället, och på detta sätt får de känslan av sammanhang i sin identitet.

Identiteten omkonstrueras ständigt, delvis eller fullständigt i sitt innehåll, enligt Stier (2003). Det stämmer bra överens med vad de flesta respondenterna upplever. Det är vanligt, att man bär två kulturer inom sig när man skapar en ny identitet som förstageneration invandrare i det nya landet.

Efter 6-8 år av vistelse i Sverige har respondenterna lyckats med att skapa en ny identitet som i stort upplevs som positiv. Viktiga aspekter i detta identitetskapande och förändring var att de lärde sig ett nytt språk, nya kulturella koder och att de kunde skaffa sig arbete. Detta betyder att känslan av kontinuitet och sammanhang har byggts upp av respondenterna. De flesta respondenterna har uppnått den fjärde fasen, ”stabila sinnestillstånd”, enligt Hofstedes (2005) teori. De känner sig mer som irakier i sin identitet men samtidigt trivs de också i Sverige.

Avslutande reflektioner

Respondenternas svar i denna studie har visat att man förändras och omkonstrueras i sin identitet när man kommer till främmande land som flykting, så att invandrare kan bära två kulturer inom sin identitet som då blir bikulturell. Nya utmaningar i det nya landet, dels försvårar och dels underlättar identitetskapande. Studiens resultat har visat att inläring av ett nytt språk leder till att goda relationer med andra skapas, och det påverkar identitetsförändring genom att förse den med sammanhangskänsla som första viktiga del av identitetskapandet, i enlighet med Stier. Resultatet har också visat att sökandet efter arbete förser personen med känslan av kontinuitet som andra viktiga del av Stiers teori om identitetskapandet. Dessutom har resultat visat att invandrarens relationer med sina landsmän förser henne med sammanhangskänsla istället för relationer med svenskar som vänner vilka ofta saknas.

Identitetskapandets process utifrån de tre temana genomgår fyra faser, enligt Hofstede. Resultatet har visat att respondenterna har uppnått den sista fasen och har kunnat skapa bikulturell identitet, dvs. en irakisk identitet som bär inom sig den svenska kulturen.

Den här uppsatsen kan bidra till att skapa en fördjupad förståelse av hur förändringen i etnisk/nationell identitet sker när invandrare försöker att integrera sig i det nya samhället. Irakierna är en av de största grupperna i det svenska samhället. Fortsatta studier skulle kunna vara att undersöka, kvantitativt utöver kvalitativt, vilken roll sociala nätverk spelar för irakiska invandrare eftersom det sociala nätverket är den första kontaktlänken till det svenska samhället. Man kunde också undersöka den roll som den irakiska kulturen spelar för irakiska immigranterns möjligheter att integreras och att få ett gott liv i det nya landet.

Referens

- Bettin, C. (2007). Jews in Italy between Integration and Assimilation, 1861–1938. *International Society for the Study of European Ideas*. Vol. 12, No. 3, pp. 337–350.
- Bron, A. (2003). From an immigrant to a citizen: language as a hindrance or a key to citizenship. *International Journal of Lifelong Education*. VOL. 22, NO. 6, pp. 606–619.
- Bryman, A. (2006). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö. Dalek Grafiska AB.
- Gergen, K.J. (1999). *Invitation to Social Construction*. London: Sage.
- Giddens, A. (1999). *Modernitet och självidentitet: självet och samhället i den senmoderna epoken*. (1999). Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg.
- Hofstede, G. & Hofstede, G. (2005). *Organisationer och kulturer*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Phinney, J, Horencyzyk G, Liebkind K. & Vedder P. (2001). Ethnic Identity, Immigration and Well-Being: An Interactional Perspective. *Journal of Social Issues*, Vol. 57, No. 3, pp. 493-510.
- Ryen, A. (2004). *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber.
- Stier, J. (2003). *Identitet: Människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur.
- Taylor, C. (1999). *Mångkulturella samhället och erkännandes politik*. Göteborg: Daidalos.
- Wiley, S. Perkins, K. & Deaux, K. (2008) Through the looking glass: Ethnic and generational patterns of immigrant identity. *International Journal of Intercultural Relations*. NO, 32, pp. 385–398.

Bilaga

Intervjuguiden

- 1- Vilka upplevelser har du med dig innan du kom till Sverige?
 - 2- Vilka var dina första intryck av Sverige när du kom?
 - 3- Vad kände du och vad du tänkte på när du fick veta om situationen på den svenska arbetsmarknaden?
 - 4- Tycker du att du har hittat ett passande jobb för dig?
 - 5- Hur kändes det att bli arbetslös?
 - 6- Vad är skillnaden mellan att jobba och att vara arbetslös?
 - 7- Fick du jobb direkt när du kom hit till Sverige? Om ja, på vilket sätt hittade du ditt jobb?
 - 8- Har du arbetat med svenskar? Om ja, hur det fungerat då?
 - 9- Har du fått svenska vänner?
 - 10- Tror du att arbetet är viktigt för personen att bli aktiv i samhället?
-

- 1- Vilket intryck fick du när du hörde svenska språket första gången?
 - 2- Tycker du att svenska språket är svårt?
 - 3- Vilka svårigheter har stött på pga. dina brister i svenska?
 - 4- Tror du att språket påverkar integration i det svenska samhället?
 - 5- Hur känner du när du inser att du inte kan kommunicera med svenskarna?
 - 6- Vad tänker du om dig själv när du inte kan uttrycka det du vill på svenska, och hur tror du att svenskarna uppfattar dig då?
 - 7- Vilken hjälp har du fått av dina landsmän när det gäller språket?
 - 8- Vad har dina landsmän sagt till dig om svenska språket och hur påverkade det dig?
 - 9- Tror du att goda språkkunskaper hjälper dig att hitta jobb?
 - 10- Vilket språk talar du med din familj? Varför?
 - 11- Tror du att språkbristen har påverkat ditt synsätt på dig, din identitet och det svenska samhället?
-

- 1- Har du fått hjälp av dina landsmän att hitta jobb oavsett svart eller vitt jobb?
 - 2- Vad känner du när du träffar dina landsmän? Känner du att ni har gemensamma intressen i Sverige?
 - 3- Har du svenskar som privata vänner?
 - 4- Har du kontakt med din familj eller vänner i ditt gamla land? Hur mycket?
 - 5- Vill du ha svenskar som vänner? Varför?
 - 6- Har du nära vänner bland dina landsmän här i Sverige?
 - 7- Har du fått hjälp av dina landsmän med språket?
 - 8- Har du fått hjälp av dina landsmän med att integreras i det svenska samhället?
 - 9- Vilken uppfattning har dina landsmän om det svenska samhället?
 - 10- Vilken skillnad finns mellan vad du fått veta av dina landsmän och din egen upplevelse med svenskarna?
-

- 1- Trivs du i Sverige?
 - 2- Vad känner du dig själv, som svensk eller irakier, eller känner du dig som en person som bär två identiteter och kulturer?
 - 3- Hur presenterar du dig själv utanför Sverige, som svensk eller irakier?
 - 4- Hur presenterar du dig själv bland svenskarna?
 - 5- Vill du lära dina barn sitt modersmåls? Varför?
 - 6- Känner du själv att du har förändrats som resultat av det svenska samhället?
 - 7- Tycker du att du har förändrats positivt eller negativt?
 - 8- Tänker du på att komma att tillbaka till ditt gamla land? Om ja, varför?
 - 9- Vem är du?
-

